

ATĒJUSI IŠ DVARO PASLAPTIES ...

Rašytoja Šatrijos Ragana Užvenčio krašte
(gimimo 125 – osioms metinėms)

---

*Kokia graži tu, kai žiebi žvakes ant pianino ir paleidi nakčiai
tamsių plaukų didžiulį mazgą,
kai žvelgi į mus mįsliom liūdnom akim
iš po tų antakių lakaus juodumo...
Tau pašnibždomis taip švelniai šnekančiai,
tikiu, nes ta kalba –
lyg varpo garsas iš vaikystės tolių –
įsakmi ...*

Judita Vaičiūnaitė "Šatrijos Ragana"

Pečkauskaitė kaip moteris buvo graži, apskrito veido, judrių tamsių akių, jos žvilgsnis buvo meilus, geras, be išdidumo ir pašaipos. Tamsūs ir ypatingai stori, ilgi buvo jos plaukai. Pindavo juos visada į dvi kasas, o jas sukdamo vainikėliu aplink ausis – tai dar labiau paryškindavo jos veido rimtį. Ji beveik niekada be saiko nesijuokdavo, taip pat niekada nemačiau jos susiraukusios. Jos lietuviška kalba buvo taisyklinga, greitoka, kiek kirčiuota, balsas duslokas, žemas. Aukštoka, laiba, bet taisyklingų formų, eisena lengva, greitoka.

*(Iš Petro Spurganos prisiminimų. Užrašyta Židikuose
1987 m. birželio 25 d.)*

TRUMPAS DOSJE

Marija Pečkauskaitė – Šatrijos Ragana gimė 1877 m. kovo 8 d. Židikuose. Augo Labūnavos dvare, jaunystė prabėgo tėvo nuomuojamame dvare Užventyje. Netoliese gyvenusio Povilo Višinskio paskatinta įsitraukė į lietuvių kultūrinę veiklą. Nuo 1896 m. pradėjo spausdinti apsakymus periodinėje spaudoje. Reikšmingiausi kūriniai – dienoraščio formos apysaka "Viktutė" (1903 m.) ir autentiškais vaikystės išpūdžiais pagrįsta apysaka "Senamė dvare" (1922 m.) Šatrijos Ragana – lyrinės psichologinės prozos pradininkė lietuvių literatūroje. Parašė kelionių apybraižų, pedagogikos, etikos, estetikos darbų, eilėraščių proza, kitų kūrinių, išvertė lenkų, vokiečių klasikų grožinių knygų.

Užventyje 1896 m. Iš kairės į dešinę – K. Bukantas, seserys Sofija ir Marija Pečkauskaitės, Jonas Višinskis

UŽVENTYJE PRABĖGUSI ŽYDINTI JAUNYSTĖ

Užventis Marijos Pečkauskaitės gyvenime užima itin svarbią vietą. Čia prabėgo pačios gražiausios jos gyvenimo dienos, čia ji sėmėsi įkvėpimo ir patiems vertingiausiems savo kūriniams – „Sename dvare“, „Viktutė“.

Užvenčio dvarą Pečkauskai išsinuomojo 1887-aisiais, kai Marija ėjo dešimtuosius metelius. Nebuvo jie dideli turtuoliai, nes visas savo pajamas skirdavo vaikų lavinimui, dvasiniam tobulinimui. Netoliese, Ušnėnuose, gyveno Povilas Višinskis, kuris Pečkauskų šeimoje pradėjo lankytis nuo 1891 m. vasaros - buvo nusamdytas mokyti jaunesnįjį Marijos brolių Steponą. Užvenčio dvare jaunasis gimnazistas pateko į gana mielą, kultūringą aplinką, kuri stiprino pasitikėjimą savimi. Marija ėjo tuo metu penkioliktus metus, buvo taisyklingų veido bruožų mergina, puikios ilgos ant nugaros nudribusios kasos. Pašnekesiai, pasivaikščiojimai ūksmingomis alėjomis tyliais vakarais, klausantis lakštingalų trelių paventyje – padarė savo. Jautri, linksma Marija krito į akį Povilui. Nepajuto, kaip ji pažadino jausmus, tapo brangi.

Jautriai ir gaudžiai atsisveikino jiedu 1892 m. rudenį, kai Mariją tėvas išvežė į Peterburgą mokytis. Atsiskyrimas dar labiau sujaudino širdis, kankino ilgesys. Ir kai po pusmečio Marija grįžo, Povilas suprato, kad didelis jausmas gimė.

Draugystė su P. Višinskiu tikrą audrą sukėlė ir Marijos švelnioj sieloj. Povilo pasakojimai, elgesys žavėjo mergaitę. Jis sudomino ją Lietuvos praeitimi, kultūra, lietuvių siekimais. Verčiama jo minčių M. Pečkauskaitė keitė orientaciją – nuo sulenkėjusių dvarininkų pasuko į lietuvybę. Užsidedė noru ir pati mokyti kitus rašto, o Povilas ją skatino. Švelnios

---

meilės pagauta, Marija pradėjo kurti eilėraščius ir apsakymėlius. Puoselėdamas nuoširdžius jausmus Povilas Marijai, dėl didelių juodų akių ir ilgų juodų plaukų, pasiuntė švelnų komplimentą, pavadindamas ją "raganėle". Vėliau M.Pečkauskaitė šį komplimentą panaudojo pasirinkdama literatūrinį slapyvardį. Bajoraitė Marija P.Višinskiui taip pat jautė ypatingus jausmus, bet... juos nustelbė meilė jaunam kunigui Kazimierui Bukantui.

Užventis M.Pečkauskaitės - Šatrijos Raganos gyvenimui ir kūrybai buvo ypatingas. Ji sukūrė dvaro simbolį: kai išgirstame "Senas dvaras", "Sename dvare"- iškart iškyla Užvenčio dvaras.

Užvenčio dvaras

PAVANDENĖJE

1901 m. rudenį M.Pečkauskaitė buvo pakviesta į Pavandenės dvarą mokyti Sakelių vaikų. Važiuodama čia iš Mūrų dvaro (Radviliškio raj.), kur ji taip pat mokė vaikus, Marija tarsi sugrįžo į savo vaikystės žemę – vos už 7 km nuo Pavandenės buvo Labūnava. Ji jautėsi labai laiminga. Sakelių vaikus ji mokė istorijos, užsienio kalbų, gamtos mokslų, lietuvių kalbos, kitų dalykų, todėl dienos tvarkė buvo labai užimta. Bet laiko kūrybai atsirasdavo. Čia gyvendama ji užbaigė "Viktutę", parašė apie 10 istorinių pasakojimų, kurie 1920 m. buvo išleisti knygutėje "Lietuvos senovės istorijos pasakojimai".

Pavandenė įsikūrusi itin gražioje vietoje – šalia Biržulio ir Gludo ežerai, netoliese didingi Sprūdės, Moteraičio kalnai, daug kitų kalnų ir piliakalnių. Todėl M.Pečkauskaitė kiekvieną laisvalaikio minutę išnaudojo vaikštinėdama po gamtą. Ji taip pat lankydavo neturtingus gyventojus, ligonius, pradėjo užsiiminėti labdara. Pavandenėje ji susipažino su vyskupu G.F. Cirtautu, kuris pritarė Marijos veiklai ir turėjo didelės įtakos jos gyvenime. Čia M.Pečkauskaitė turėjo ypatingų išgyvenimų, susitikimų, patyrimų, o tolesni jos gyvenimo etapai (Šveicarija, Marijampolė, Šaukotas, kt.) tik stiprino čia įgytą gyvenimo patirtį.

ANKSTYVOJI VAIKYSTĖ - LABŪNAVOJE

Labūnavos dvaras buvo įsikūręs netoli Leibūnavo ežerėlio. Nuo jo iki Kolainių – tik 5 kilometrai. Gyventi čia Stanislava ir Anupras Pečkauskai atvyko kai Marija buvo vos gimusi. Tuomet tai buvo vidutinio dydžio Žemaitijos dvaras, turėjęs apie 700 dešimtinių žemės. Šiame dvare Marija Pečkauskaitė su tėvais gyveno iki dešimties metų (1887 m.), o vėliau persikėlė į Užvenčio dvarą, kurį jos tėvas išsinuomojo norėdamas pataisyti finansinius reikalus.

Marijos mokslai prasidėjo Labūnavos dvare. Šeimoje ji buvo vyriausia dukra, Pečkauskai jai nieko negailėjo. Buvo Marijai pasamdyta ir mokytoja – Juzefa Somoroko iš Vilniaus. Pabaigti pradžios mokyklos kursą jai vėliau padėjo ir antra mokytoja – Secilija Sondecka.

Tais laikais, kai Labūnavoje gyveno Pečkauskai, dvaras ir jo apylinkės priklausė Užvenčio valsčiui. Vietovės čia vaizdingos, netoliese pradeda tekėti Venta. Marija Labūnavos apylinkes labai mėgo. Gyvendama Pavandenėje, Užventyje dažnai čia lankydavosi.

M. PEČKAUSKAITĖ – ŠATRIJOS RAGANA APIE UŽVENTĮ

“Išėjome po pietų pasivaikščioti po kalnus. Tai mano išvykų pati maloniausia vieta, nes ir aplinkos grožis ir vaizdai tiesiog stebuklingi !. Ypatingai ten, malūno pusėje, lygiai kaip gražiame paveiksle, pajavairintame dar tekančios pakalnėje upės čiurlenimu. Yra dar viena priežastis, kuri mane ten traukia – tai mielų įvykių ir asmenų atsiminimai. Kiekvienas žemės kampelis (plotelis), kiekvienas krūmelis man primena brangias ir malonias valandėles, kurios, nežinau ir abejoju , ar kada besugrįš, ir asmenis, kurie buvo tų valandėlių atsiminimų priežastimi”.

(Iš dienoraščio. 1893 m. spalio 9 d.)

* * * * *

“Gražios dabar naktys: šviesios, tylios, ramios. Tamsiame danguje žiba apskritas mėnuo, auksinės žvaigždės blizga mirksėdamos ,o žemai viskas balta ir balta . . . Sodo medžiai miega, apdengti sniego pūkais, toliau matyti užšalusi Ventos vaga, panaši į platų vieškelį, - dar toliau – susikūprinusių trobelių būrys . . . Tas visur ramumas, tokia tyla . . .

Kaip man visa tai brangu ! Kaip lengvai kvėpuoja krūtinė tokiomis naktimis, turėdama prieš save tą mylimą Ventą, tas senas surūkusias trobeles . . .

Venta jau numetė ledus, bėga uždama ir griaudama tiltus. Kartais, turėdama laiko, einu pas malūną , ir atsistojusi ant tilto, žiūriu, kaip vanduo puola žemyn. Žiūriu, žiūriu atsitraukti negalėdama, taip gražiai atrodo . . .“

(Iš apysakos “Viktutė” apie upę Ventą)

PANAUDOTA LITERATŪRA

“Už miškų, upių, tarp daubų ir kalnų stovi seno dvaro rūmas. Ne aukštas, bet ilgas ir platus, dideliu prieangiu, ant baltų stiebų rymančiu, pilnas meilių kampelių, jaukus ir šiltas, ištikimas mūsų visų džiaugsmų ir liūdesių savo prieglobstin priėmėjas. Prieš jį didelis, mėgūstas tvenkinys paslaptینگomis gelmėmis, vakarais mėnesio ir žvaigždžių auksinamas ir įsigiedojęs, įsikvepėjęs, įsisvajojęs sodnas.

Meilingai glaudžia sodnas prie plačios krūtinės tvenkinį ir rūmą - ištikimas savo draugų - ir šnibžda judviem kažkokias nepabaigiamas pasakas, kažkokias bylas slėpingas, ilgas, amžinas godas. O tuodu klauso - tylūs ir susimąstę.

Yra sodne mažas pussalėlis, į tvenkinį įsikišęs, spirejų žydinčių krūmu uždengtas, visas gėlėmis apibertas. Ant jo kranto auga gluosnis, kurio stuobrys, matyt, kitąsyk nukirstas, išleido tris naujus stuobrelius ir sudarė tarsi fotelį, kuriame labai patogiai galime sėdėti atsilošus . . .“

(Iš apysakos “Viktutė” apie Užvenčio dvarą)

* * * * *

“Užvenčio šalėlė - svarbiausi Marijos namai. Namų vaizdinys iš ten, iš seno dvaro, iš ūksmingų liepų alėjos, Ventos malūno. Ten Želvių girelė, paslaptingas Martyno kryžius, medinė bažnyčia, seni kapinynai. Ten jausmų pakilimas, pirmas kūrybos džiaugsmas. . .“

(V. Daujotytė. Šatrijos Raganos pasaulyje. - V., 1997.-p.101).

1. Atsiminimai apie Mariją Pečkauskaitę - Šatrijos Raganą / Sud V. Daujotytė, B. Speičytė.- V., 1997.- 212 p.: iliustr.
2. Daujotytė, Viktorija. Šatrijos Raganos pasaulyje.- V., 1997.- 140 p.: iliustr.
3. Rašytojai Šatrijos Raganai - 125 // Žemaičių žemė.- 2001, Nr.4.-P.11.
4. Sprindis, Adolfas. Povilas Višinskis.- V.; 1978.- p. 27-41.
5. Šatrijos Ragana. Sename dvare.- V. 1997.- 520 p.
6. Vaičiūnaitė, Judita. Šatrijos Ragana // Vaičiūnaitė, J. Neringos aitvaras.- V., 1985 - p.377.

Išleido Kelmės Žemaitės viešoji biblioteka

Sudarė **Idalija Stankienė**

Maketavo ir kompiuteriu rinko **Birutė Špukienė**

Tir. 50 egz.